

Sverige, Europa, världen

Inledning

Inte så sällan dyker det upp artiklar med förslag till en ”strategi”, som kräver en radikal omläggning av svensk säkerhetspolitik i isolationistisk riktning. Hårdraget kan dessa skribenters förslag karaktäriseras som: bort från samarbetet i EU och med Nato, nej till fredsfrämjande uppgifter samt återinför mobiliseringsförsvaret. Motivet är, mer eller mindre uttalat, risken för en rysk invasion med syfte att ta Skandinavien och nå norska västkusten.

Det finns åtminstone tre fel med sådana förslag. För det första är tanken på en rysk invasion minst sagt egendomlig; varför skulle Ryssland göra något sådant och med vad? För det andra skulle det krävas en utomordentligt stor höjning av försvarsanslagen för att bygga upp en mobiliserande massarmé med rimligt moderna vapen och god utbildning. För det tredje, och viktigast, förutsätter en sådan politik att Sverige politiskt och ekonomiskt är en ö. Men så är inte fallet. ”Sverige är en integrerad del av Europa och ett av världens mest globaliserade länder” skrev Försvarsberedningen i juni 2008. Denna tes är minst lika sann idag.

Europa

Nationalstaternas Europa, framvuxet ur Westfaliska freden 1648, vittrar sakta bort för att ersättas av gemensam politik inom EU. Ett exempel är att den tidigare Europeiska säkerhets- och försvarspolitik (ESFP) nu, med Lissabonfördraget i kraft, är den Gemensamma försvars- och säkerhetspolitiken (GFSP). Det Europa, som vi är en ”integrerad del” av, karaktäriseras således av en långsam övergång från nationella till gemensamma strukturer. Men utvecklingen är stapplande. En verklig gemensam säkerhetspolitik ligger fortfarande långt fram samtidigt som det ömsesidiga beroendet redan är en strategisk verklighet.

EUs 500 miljoner medborgare och, relativt sett, starka ekonomi gör att Unionen är en viktig politisk världspolitisk aktör. Men konkurrensen från nya stormakter - som Brasilien, Indien och Kina - ökar. Ett bekymmer är att europeiska politiska ledare tenderar att inte tänka längre än till nästa val. Resultatet är splittring. Tillsättandet av en ”europeisk utrikesminister”, Catherine Ashton, och skapandet av en gemensam diplomatisk tjänst är emellertid hoppningivande.

Nato, som fortfarande ansvarar för det kollektiva försvaret av Europa, är starkt beroende av USA. Men USA framstår nu som försvagat efter nederlaget i Irak. Mot bakgrund av erfarenheterna härifrån och från Afghanistan, varifrån återtåget avses ske 2014, är det troligt att Nato inte kommer att ge sig in på omfattande markoperationer i fjärran land under de närmaste åren. Sverige är inte, och kommer med all sannolikhet inte heller framöver att bli, medlem av Nato. Våra möjligheter att påverka Alliansen eller få stöd av denna är därmed högst osäkra.

Europa – EU och Nato – är inte bara splittrat utan blir också relativt sett allt svagare. Försvarsbudgetarna i de flesta stater, inte minst i Sverige, är redan nu alltför låga och kommer knappast att öka i krisens spår. Tyvärr tar alltför få länder Lissabonfördragets artikel 42.3

(”Medlemsstaterna förbinder sig att gradvis förbättra sin militära kapacitet”) på allvar. I Europa är det egentligen bara Frankrike och Storbritannien som har budgetar på över 2% av BNP; den nivå som sedan lång tid ansetts som rimlig. Men nu tvingas även britterna till hårdhänta nedskärningar.

Världen

Denna beskrivning kan tyckas vara ett bra motiv för svensk isolationspolitik. Men ”globalisering” betyder på vanlig svenska att det finns ett ömsesidigt beroende mellan Sverige och övriga länder i EU. Vidare är EU, och därmed Sverige, beroende av den globala händelsutvecklingen.

Den globala situationen kännetecknas av ömsesidigt beroende på gott och ont. Världshandeln, som till 90% går på köl, utgör ett vitalt men ömtåligt intresse för snart sagt alla länder. Vårt i det närmaste totala beroende av importerad energi är ett exempel. Stater som karaktäriseras av kaos medför destabiliserande flyktingströmmar och är en källa till internationell terrorism och organiserad brottslighet. De stora brottsyndikaten omsätter fantasibelopp och bedriver globala affärer; vilket kan illustreras av narkotikatraffiken från Sydamerika över Atlanten till Europa, ofta via Afrika. En omfattande kärnvapenspridning riskerar att följa i spåren av Irans anskaffning, såvida denna inte kan stoppas i tid. För att ta några exempel.

Till dessa globala hot kommer humanitära katastrofer förorsakade av krig och/eller naturkatastrofer. Här finns ofta såväl strategiska som humanitära skäl att ingripa; d.v.s. för att förebygga konflikter respektive för att undsätta de drabbade.

Kort sagt, Europa kan inte lämna världen åt sitt öde. Och Sverige, ”integrerad” medlem i EU, kan inte gärna lämna åt andra att hantera intressen som också är våra.

Sverige

Det militära försvaret har nu nedrustats i årtal. Det finns ett stort behov av en ordentlig återupprustning i syfte att skapa balans mellan ”försvaret här och nu” och morgondagens försvar. Tyvärr står, inför höstens val, två dåliga alternativ mot varandra: ingen tillväxt respektive fortsatt nedrustning. Resultatet är att Sverige blir ännu mer beroende av våra europeiska partners, som dessutom själva får allt mindre resurser. Det är således ett svenskt intresse att de få resurser som finns utnyttjas så effektivt som möjligt. Men detta kräver också att alla länder är beredda att bidra till det gemensamma bästa. Hur bidrar vi då på bästa sätt?

För det första måste Sverige ansvara för sin egen nationella säkerhet. Detta innebär inte att kunna möta orealistiska invasionshot utan ett brett samhällsförsvaret som klarar hela skalan av ”svåra påfrestningar” från naturkatastrofer till omfattande terrorangrepp. Det innebär övervakning och kontroll av land- och sjöterritorium inklusive den ekonomiska zonen och vårt luftrum. Svenska medborgare och intressen måste kunna skyddas. Den omfattande sjöfarten på Östersjön är ett exempel på ett sådant intresse.

I stället för att planera för ryska invasionsförsök bör vi tillsammans med övriga Europa försöka skapa goda relationer med detta land. Kommande förhandlingar inom OSSE om bl.a. rustningskontroll ger en möjlighet att baxa in Ryssland i ”det europeiska huset”. Bakslag kan

dock inte uteslutas. Härvid gäller det att komma ihåg att Ryssland fortfarande resonerar i traditionella makttermer inklusive vikten av militär styrka.

I en extrem situation – exempelvis vid en kris i Baltikum – måste det svenska försvaret kunna stå emot påtryckningar av olika slag. I en sådan situation, kanske föranlåten av en kris i Ukraina eller Vitryssland, kan Sverige av såväl geostrategiska som politiska skäl inte undgå att bli inblandat. Detta är väl också innebörden av den av riksdagen antagna ”solidaritetsförklaringen”. Denna framstår än så länge mest som politisk teater eftersom den inte leder till vare sig planering eller resurser. Men den kan leda till såväl förhoppningar som farhågor i vår omvärld. I vilket fall duger inte ett mobiliseringsförsvar i sådana fall; det är nödvändigt med gripbara förband.

Sverige måste också kunna bidra till att skydda våra gemensamma europeiska intressen. Exempelvis är det absolut nödvändigt att förhindra ett nytt krig på Balkan. Det är också nödvändigt att kunna skydda de flöden av varor och energi som Europa är så beroende av. Nästan lika viktigt är att kunna hindra flödet av narkotika till Europa och att gemensamt bekämpa den organiserade brottsligheten.

Ett exempel på en händelseutveckling som skulle leda till svåra påfrestningar för Europa är ett sammanbrott i Afghanistan efter 2014. Då riskerar hela regionen att destabiliseras. Tre kärnvapenmakter och en i vardande – Indien, Kina och Pakistan respektive Iran – har alla vitala politiska intressen att försvara. Konsekvenserna av ett asiatiskt storkrig kan man bara spekulera om men klart är att även Europa skulle drabbas – inte minst när det gäller energitillförseln.

Avslutning

Sveriges försvar kan inte diskuteras isolerat från det övriga Europas. I det nya Europa måste alla solidariskt bidra. Det är inte längre rimligt att tro att några få stormakter skall lösa våra problem. Vi måste bidra själva. Därför kan inte försvaret budgeteras och utformas bara mot bakgrund av utvecklingen i vårt närområde och kortsiktiga inrikespolitiska intressen. Att lägga åtminstone en miljard av finansministerns reformutrymme på försvaret skulle varit en välkommen såväl inrikes- som utrikespolitisk signal.

Lars Wedin

Försvarshögskolan och Institut Français d'Analyse Stratégique (IFAS)